

is voor hem een tweede afscheiding. Van den Bergh denkt vanuit het eigenlijke ideaal van de Doleantie. Zijn kerkeraad formuleert dit haarscherp: 'Met den band van de z.g. besturen te verbreken, willen wij niet geacht worden den band verbroken te hebben met de kerken van Jezus Christus in deze Landen'¹³.

Op het Gereformeerd Kerkelijk Congres van januari 1887, waar het tot een eerste begin van kerkelijke organisatie kwam, werd ook de verhouding tot de Christelijke Gereformeerden aan de orde gesteld. Christelijke Gereformeerden zelve werden beschouwd als 'tijdelijk uitwonende leden, die onze Kerk verlieten om haar ergerlijke gestalte, maar nu ze zich zuiverde, weer op één wortel met ons bloeien moeten'¹⁴. Men kon hen dus met attestatie als lid aanvaarden, het omgekeerde was onmogelijk, gezien het Reglement van 1869. Wanneer dat zou zijn weggenomen, zou het ook tot ineensmelting van de kerken kunnen komen. Het is begrijpelijk, dat de reacties hierop van afgescheiden zijde zeer negatief waren. Hier beschouwden de Dolerenden zich als de vaderlandse kerk en de Afgescheidenen als buitenstaanders¹⁵.

Iets voorzichtiger was het Synodaal Convent van juni/juli 1887, waarop de Dolerenden hun voorlopige kerkverband consolideerden. Daar ging men in zoverre uit van de gelijkheid van beide groepen, dat Kuyper als rapporteur kon zeggen, dat beide 'inzijn in den wortel der historische Gereformeerde Kerken dezer natie'. Er staan dus, zo zet hij uiteen, niet kerken naast elkaar die zich verenigen, maar kerkbesturen¹⁶. Dat klonk iets aardiger, maar in feite werden ook nu de Afgescheidenen geannexeerd. Het is geen wonder, dat op de Conferentie met ambtsdragers in april 1888 theologen van de Christelijke Gereformeerde Kerk hun critiek toespitsten op de vraag, of de Dolerenden de banden met de Her-

13. Zie P.L. Schram, *Willem van den Bergh 1850-1890*, Amsterdam 1980, 149. De beschouwingen van de schrijver, blz. 146 v., over Van den Berghs kerkelijke ideeën en idealen deel ik niet. Hij miskent m.i. het wezen van de Doleantie, die een vrije kerk wilde via een breuk met het bestaande en die als geheel gruwde van een 'uittreding uit de Hervormde Kerk'.

14. Zie *Gereformeerd Kerkelijk Congres*. Adviezen der zakelijke sectiën, Amsterdam 1887, 27-29.

15. Zie *Gereformeerd Kerkelijk Congres*. Het juk der tweede hiërarchie. Drie referaten . . ., Amsterdam 1887, 44: 'Blijven *moeten* we dus in onze Kerken, maar niet om . . . nu voortaan in die Kerken ons in eigen kring stillekens terug te trekken, en mits we het Evangelie maar gereformeerd prediken en eene gereformeerde prediking hooren kunnen, nu voorts de Hierarchie de Hierarchie te laten, als ging haar zonde ons niet aan; want dat *heet* dan wel getrouw te zijn, maar het is er het tegendeel van'.